

**XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING
PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASH****O‘razboyeva Maftuna****Qodirova Shohsanam**

UMFT universiteti, 550-guruh talabalari

FAN: Mutaxassislikka kirish

O‘QITUVCHI: Haydarov Sulaymon

Annotatsiya: Ushbu maqolada xorijiy mamlakatlar ta’lim tizimida o‘qituvchilarni tayyorlash tajribalari tahlil qilinib, ularning O‘zbekiston pedagogik ta’limiga tatbiq etish imkoniyatlari yoritilgan. Maqolada Finlyandiya, Germaniya, Yaponiya, AQSh kabi davlatlarning pedagogik ta’lim modellari, ularning kasbiy kompetensiyaga asoslangan, amaliyotga yo‘naltirilgan va innovatsion yondashuvlari tahliliy jihatdan o‘rganilgan. Shuningdek, bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik faoliyatga tayyorlash jarayonida mentorlik, refleksiya, raqamli texnologiyalar va hamkorlik tamoyillarining ahamiyati asoslab berilgan. Muallif O‘zbekiston ta’lim tizimida xorijiy tajribalarni milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ilmiy asosda izohlagan.

Kalit so‘zlar: pedagogik ta’lim, xorijiy tajriba, bo‘lajak o‘qituvchi, kasbiy kompetensiya, refleksiya, mentorlik tizimi, innovatsion yondashuv, raqamli pedagogika, ta’lim sifati, amaliyotga yo‘naltirilgan ta’lim.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida ta’lim tizimining sifatini oshirish va raqobatbardosh pedagog kadrlarni tayyorlash masalasi har bir mamlakatning strategik ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bo‘lajak o‘qituvchilarni zamon talablariga javob beradigan kasbiy, axloqiy va innovatsion kompetensiyalarga ega etib tayyorlashda xorijiy mamlakatlar tajribasini o‘rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish alohida ahamiyatga ega.

Dunyo miqyosida pedagogik ta’lim tizimi uzluksiz ravishda yangilanib bormoqda. Yevropa, Osiyo va Amerika mamlakatlarida o‘qituvchilar tayyorlashda ta’lim texnologiyalarining samarali modellaridan, kompetensiyaviy yondashuvdan va amaliy tayyorgarlik tizimidan keng foydalanilmoqda. Shu bois, O‘zbekiston ta’lim tizimida ham bo‘lajak o‘qituvchilarni pedagogik faoliyatga tayyorlash jarayoniga xorijiy tajribalarni uyg‘unlashtirish bugungi kunda dolzarb vazifalardan biridir.

Bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda xalqaro yondashuvlarning mohiyati

Xorijiy mamlakatlarda o‘qituvchilar tayyorlashda asosiy e’tibor nazariy bilim bilan birga amaliy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratiladi. Masalan:

Finlyandiyada o'qituvchi kasbi eng obro'li sohalardan biri bo'lib, pedagogika yo'nalishidagi bakalavrlar majburiy tarzda ilmiy-tadqiqot ishlari bilan shug'ullanadilar. Dars berish malakasiga ega bo'lish uchun ular pedagogik psixologiya, ta'lim sotsiologiyasi va didaktika fanlarini chuqur o'rganadilar.

Germaniyada pedagogik ta'lim jarayoni ikki bosqichda amalga oshiriladi: nazariy tayyorgarlik (universitet bosqichi) va amaliy tayyorgarlik (Refrendariat) — bu davrda bo'lajak o'qituvchi real maktabda ishlaydi, mentor-pedagog kuzatuvida mustaqil dars o'tadi.

Yaponiyada esa o'qituvchi tayyorlash jarayonida "umrbod ta'lim" tamoyiliga e'tibor qaratiladi, ya'ni pedagoglar muntazam malaka oshirish kurslaridan o'tadilar.

Bu yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'limda o'qituvchi tayyorlash jarayoni nazariya, amaliyot va tadqiqot faoliyatining uzviy uyg'unligi asosida tashkil etiladi.

Xorijiy tajribalarning tahlili va ularning ustun jihatlari

Xorijiy mamlakatlar tajribasi bir qator jihatlari bilan e'tiborga molik:

Kasbiy kompetensiyalarga asoslangan yondashuv.

Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida o'qituvchi tayyorlashda kasbiy kompetensiyalar aniq mezonlar asosida belgilanadi. Masalan, kommunikativ, axborot-kommunikatsion, ijodiy va reflektiv kompetensiyalar alohida rivojlantiriladi.

Mentorlik tizimi.

AQSh, Buyuk Britaniya va Avstraliya tajribasida tajribali o'qituvchi – "mentor"lar bo'lajak pedagogni amaliyot davomida yo'l-yo'riq bilan qo'llab-quvvatlaydi. Bu tizim yangi o'qituvchining kasbga tez moslashuviga yordam beradi.

Refleksiya va o'z-o'zini baholash madaniyati.

Ko'plab xorijiy universitetlarda pedagogika talabalaridan muntazam ravishda "reflektiv kundalik" yuritish talab etiladi. Bu jarayon ularga o'z faoliyatini tahlil qilish, kuchli va zaif tomonlarini aniqlash imkonini beradi.

Innovatsion texnologiyalar va raqamli kompetensiyalar.

Finlyandiya, Estoniya va Janubiy Koreya ta'lim tizimlarida raqamli pedagogika, onlayn ta'lim platformalari va masofaviy interfaol metodlardan keng foydalaniladi. Natijada bo'lajak o'qituvchilar zamonaviy texnologiyalarni dars jarayoniga integratsiya qila oladilar.

O'zbekiston ta'lim tizimida xorijiy tajribalarni tatbiq etish imkoniyatlari

O'zbekiston oliy ta'lim tizimida ham so'nggi yillarda o'qituvchi tayyorlash jarayonini xalqaro tajribalar bilan uyg'unlashtirish yo'lida muhim islohotlar amalga oshirilmoqda.

Kredit-modul tizimi joriy etilishi natijasida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyati kengaydi.

Dual ta'lim elementlari (ya'ni o'qish va amaliyotni birgalikda olib borish) yo'lga qo'yilmoqda.

Xalqaro tashkilotlar, xususan, UNESCO, Erasmus+, British Council kabi dasturlar orqali o'qituvchilarni tayyorlashda ilg'or xorijiy metodlar joriy etilmoqda.

Ammo xorijiy tajribani bevosita ko'chirib olish emas, balki milliy an'analar va ta'lim madaniyatiga moslashtirish zarur. Chunki har bir mamlakatning ijtimoiy-madaniy sharoiti, o'quvchi psixologiyasi, oila qadriyatlari farqlidir. Shu bois xorijiy tajribalardan oqilona foydalanish, ularni o'z sharoitimizga integratsiya qilish eng to'g'ri yo'l hisoblanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda innovatsion yondashuvlar

Xorijiy tajribalarga tayangan holda, O'zbekiston ta'lim tizimida quyidagi yo'nalishlarni kuchaytirish maqsadga muvofiq:

Amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim — har bir pedagogika talabasining dars kuzatuv, amaliy dars o'tishi, muammoli vaziyatlarni hal etish tajribasini oshirish;

Reflektiv pedagogika — o'z faoliyatini tahlil qila olish, xatolardan to'g'ri xulosa chiqarish madaniyatini shakllantirish;

Raqamli pedagogika — onlayn ta'lim vositalari, elektron platformalar va sun'iy intellekt texnologiyalaridan samarali foydalanish;

Hamkorlikdagi o'qitish — xorijiy universitetlar bilan qo'shma dasturlar, talabalar va o'qituvchilar almashinuvini yo'lga qo'yish.

Bu yo'nalishlar orqali kelajak o'qituvchisi nafaqat bilimli, balki mustaqil fikrlovchi, kreativ va moslashuvchan mutaxassis sifatida shakllanadi.

Xulosa

Xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik faoliyatga tayyorlashda eng muhim omillar — amaliyot, refleksiya, innovatsiya va hamkorlikdir. O'zbekiston ta'lim tizimi ham bu tamoyillarga asoslanib, o'zining milliy pedagogik modelini takomillashtirmoqda.

Shunday qilib, xorijiy tajribalarga tayangan holda o'qituvchi tayyorlash tizimini rivojlantirish — bu nafaqat xalqaro andozalarga moslashish, balki milliy ta'limning sifatini oshirish, yosh avlodni barkamol inson sifatida tarbiyalashning kafolatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.

5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.